

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Історичний факультет

Кафедра політології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи О.А. Кузнецова

«27 серпня 2019 р.»

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Традиційна логіка

Ступінь бакалавра

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

052 Політологія

Код та найменування спеціальності

Політологія

(освітня програма)

Історичний факультет

2019-2020 навчальний рік

Робоча програма варіативної навчальної дисципліни «Традиційна логіка» для студентів спеціальності 052 Політологія. Освітня програма : Політологія.

Розробник: Шпачинський Ігор Леонідович, кандидат філософських наук, доцент кафедри політології, доцент _____(Шпачинський І.Л.)

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри політології.
Протокол № __ від “ __ ” _____ 2019 року

Завідувач кафедри політології

_____ (Ніколаєнко Н.О.)

“ __ ” _____ 2019 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни		
		<i>денна форма навчання</i>		
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	<i>Варіативна</i>		
Індивідуальне науково-дослідне завдання – есе, , індивідуальне завдання, конспект першоджерел, творче завдання, захист реферату, доповідь, колоквіум.	Спеціальність 052 Політологія. Освітня програма : Політологія.	<i>Рік підготовки:</i>		
		3-й		
<i>Семестр</i>				
5-й				
<i>Лекції</i>				
Загальна кількість годин -90	Ступінь бакалавра	6		
		<i>Практичні, семінарські</i>		
4				
<i>Лабораторні</i>				
-		-		
<i>Самостійна робота</i>				
80				
Вид контролю: екзамен				
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних –самостійної роботи студента -				

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання - 90 год.: 10 год. – аудиторні заняття, 80 год. – самостійна робота (11% / 89%).

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та результати навчання МЕТА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ „Традиційна логіка”:

- надати студентам базові знання з курсу логіки;
- ознайомити студентів з певними тенденціями розвитку логіко - філософської думки;
- розкрити роль даного курсу в становленні та розвитку логічної культури мислення студентів, у формуванні в них раціонально – аналітичного підходу до аналізу різноманітних явищ сучасного світу.

ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ:

- засвоїти знання, що складають зміст логіки як науки, усвідомити й запам'ятати систему понять і термінів логіки;
- ознайомити студентів з основними етапами розвитку логіки;
- навчити студентів правильно мислити, запобігати помилковим судженням і умовиводам;
- сприяти формуванню у студентів логічної культури мислення.

Передумови для вивчення дисципліни:

Студенти повинні вміти проводити попередній аналіз, синтез і узагальнення інформації; сприймати інформацію глобально, знаходити причини і альтернативи; виявляти в інформаційних даних хиби і вразливі місця.

Навчальна дисципліна складається з 3-х кредитів.

У результаті вивчення курсу студент оволодіває такими компетентностями:

I. Метапредметні (ключові):

- висловлювати власну думку, формулювати й захищати власну позицію під час усної та письмової дискусій;
- аналізувати, синтезувати й узагальнювати значний обсяг інформації в певній системі;
- користуватися науковою термінологією;
- застосовувати поняття як інструмент пізнання нового;
- думати науковими термінами, формулювати задачі, збирати дані, аналізувати їх та пропонувати рішення;
- брати участь у дискусії, аргументувати, посиляючись на джерело, власну позицію;
- за допомогою формальних логічних процедур проводити аналіз наявної інформації та її структурування і на підставі цього витлумачувати її, перевіряти на

відповідність умовам внутрішньої несуперечності, необхідності та достатності для забезпечення ефективної діяльності;

- розпізнавати логічні прийоми маніпулювання співрозмовником і протистояти ним;

- аналізувати ситуації „запитання – відповідь”, логічно коректно ставити запитання й давати відповіді на них;

- мати навички правильного мислення, а також вміти ефективно критикувати своїх опонентів; уникати типових помилок в аргументації та критиці.

II. Фахові:

- критично аналізувати й оцінювати історичні джерела, виявляти тенденційну інформацію та пояснювати її необ’єктивність;

- складати різні типи планів, формулювати доречні питання до історичних текстів;

- готувати аналітичні доповіді, реферати, складати тези, розгорнутий та опорний конспекти й будувати відповідь на цій основі;

- аналізувати та самостійно оцінювати зміст конкретних нормативно-правових актів;

- науково тлумачити юридичні поняття і категорії основних галузей права.

- показувати можливості логічного мислення у своїй навчальній та майбутній професійній діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. ОСНОВНІ ЗАКОНИ І ПРАВИЛА ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ

Тема 1. Предмет і значення логіки.

Тема 2. Історія логіки.

Тема 3. Елементи теорії імен.

Тема 4. Семантичний аналіз виразів природної мови.

Тема 5. Основні закони правильного мислення.

Тема 6. Логічний аналіз понять.

Тема 7. Висловлювання та судження.

Тема 8. Розподіленість термінів у категоричних судженнях. „Логічний квадрат”.

Кредит 2. УМОВИВОДИ.

Тема 9. Безпосередні умовиводи.

Тема 10. Простий категоричний силогізм.

Тема 11. Розділові та умовні умовиводи.

Тема 12. Скорочені та складні силогізми.

Кредит 3. ЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТЕОРІЇ АРГУМЕНТАЦІЇ

Тема 13. Індуктивні умовиводи.

Тема 14. Аналогія.

Тема 15. Гіпотеза. Види гіпотез.

Тема 16. Логічні основи теорії аргументації.

Тема 17. Правила доведення і спростування.

Тема 18. Софізми та парадокси.

Тема 19. Гіпотеза як форма розвитку наукового знання. Доведення істинності гіпотез.

4. Структура навчальної дисципліни

Курс „Логіки” складається з теоретичної та практичної частин, індивідуальної та самостійної роботи студентів, однієї модульної контрольної роботи.

У *теоретичній частині* розкриваються головні проблеми, що пов’язані із вивченням цієї нормативної науки, викладається лекційний матеріал, який студентові необхідно засвоїти для того, щоб у подальшому розвинути практичні навички.

Практична частина містить не тільки головні логічні терміни, які необхідно запам’ятати, тести для самоконтролю та самоперевірки засвоєних теоретичних питань, а й обов’язковий практикум з рекомендаціями щодо розв’язання логічних завдань. Виконання практичних завдань сприятиме засвоєнню теоретичного матеріалу шляхом відпрацювання його на практиці.

Самостійна робота студентів є важливим компонентом навчального процесу, на який у структурі курсу відводиться половина навчального часу (50 %). Від рівня та форм організації самостійної роботи студентів залежить й характер засвоєних ними знань. Тому важливим моментом у навчальному процесі виступає контроль за виконанням самостійної роботи.

Індивідуальна робота сприяє виявленню індивідуальних проблем у засвоєнні матеріалу дисципліни, а також персональній оцінці студента шляхом перевірки виконаних ними індивідуальних творчо-пошукових завдань; встановленню його персонального рейтингу у процесі засвоєння матеріалу курсу.

Формами організації навчально-пізнавальної діяльності є: лекції, семінарські заняття, самостійна робота, індивідуальна аудиторна робота та консультації.

Назви кредитів і тем	Кількість годин											
	Денна форма											
	Усього	у тому числі										
		л	п	лаб	інд	ср						
1	2	3	4	5	6	7						
Кредит 1. ОСНОВНІ ЗАКОНИ І ПРАВИЛА ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ												
Тема 1. Предмет і значення логіки.	4	-	-	-	-	4						
Тема 2. Історія логіки.	5	-	-	-	-	5						
Тема 3. Елементи теорії імен.	4	-	-	-	-	4						

Тема 4. Семантичний аналіз виразів природної мови.	4	-	-	-	-	4						
Тема 5. Основні закони правильного мислення.	6	2	-	-	-	4						
Тема 6. Логічний аналіз понять.	4	-	-	-	-	4						
Тема 7. Висловлювання та судження.	4	-	-	-	-	4						
Тема 8. Розподіленість термінів у категоричних судженнях. „Логічний квадрат”.	5	-	-	-	-	5						
Усього	36	2				34						
Кредит 2. УМОВИВОДИ.												
Тема 9. Загальна характеристика умовиводів.	4	-	-	-	-	4						
Тема 10. Безпосередні умовиводи. Простий категоричний силогізм.	8	2	2	-	-	4						
Тема 11. Розділові та умовні умовиводи.	4	-	-	-	-	4						
Тема 12. Скорочені та складні силогізми.	4	-	-	-	-	4						
Усього	20	2				18						
Кредит 3. ЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТЕОРІЇ АРГУМЕНТАЦІЇ												
Тема 13.	5	-	-	-	-	5						

Індуктивні умовиводи.												
Тема 14. Аналогія.	5	-	-	-	-	5						
Тема 15. Гіпотеза. Види гіпотез.	4	-	-	-	-	4						
Тема 16. Логічні основи теорії аргументації.	8	2	2	-	-	4						
Тема 17. Правила доведення і спростування.	4	-	-	-	-	4						
Тема 18. Софізми і парадокси.	4	-	-	-	-	4						
Тема 19. Доведення істинності гіпотез.	4	-	-	-	-	4						
Усього	34	2				32						
Усього годин	90	6	4	-	-	80						

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. ОСНОВНІ ЗАКОНИ І ПРАВИЛА ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ</i>		
1	Тема 1. Основні закони правильного мислення.	2
<i>Кредит 2. УМОВИВОДИ</i>		
2	Тема 4 Безпосередні умовиводи. Простий категоричний силлогізм.	2
<i>Кредит 3. ЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТЕОРІЇ АРГУМЕНТАЦІЇ</i>		
3	Тема 11. Логічні основи теорії аргументації.	2
	Разом:	6

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	<i>Кредит 2. УМОВИВОДИ</i>	
1	Прямі безпосередні та опосередковані умовиводи	2
	<i>Кредит 3. ЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТЕОРІЇ АРГУМЕНТАЦІЇ</i>	

2	Логічні основи теорії аргументації. Доведення і спростування	2
	Разом	4

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1. ОСНОВНІ ЗАКОНИ І ПРАВИЛА ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ	
1	Тема1. Предмет і значення логіки.	4
2	Тема2. Історія логіки	5
3	Тема 3. Елементи теорії імен.	4
4	Тема 4. Семантичний аналіз виразів природної мови	4
5	Тема 5. Основні закони правильного мислення.	4
6	Тема 6. Логічний аналіз понять.	4
7	Тема7. Висловлювання та судження	4
8	Тема8. Розподіленість термінів у категоричних судженнях. „Логічний квадрат”.	5
	Кредит 2. УМОВИВОДИ	
9	Тема9. Загальна характеристика умовиводів.	4
10	Тема10. Безпосередні умовиводи. Простий категоричний силізм.	4
11	Тема11. Розділові та умовні умовиводи.	4
12	Тема 12. Скорочені та складні силізми..	4
	Кредит 3. ЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТЕОРІЇ АРГУМЕНТАЦІЇ	
13	Тема 13. Індуктивні умовиводи.	5
14	Тема 14. Аналогія.	5
15	Тема 15. Гіпотеза. Види гіпотез.	4
16	Тема 16. Логічні основи теорії аргументації.	4
17	Тема 17. Правила доведення і спростування.	4
18	Тема 18. Софізми і парадокси.	4
19	Тема 19. Доведення істинності гіпотез.	4
	Разом	80

8. Індивідуальне навчально-дослідне завдання: написання есе, , індивідуальне завдання, конспект першоджерел, творче завдання, захист реферату, доповідь, колоквіум.

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

- самостійність виконання;
- логічність і послідовність викладення матеріалу;
- повнота виконання завдання;
- обґрунтованість висновків;

- використання статистичної інформації та довідкової літератури;
- наявність конкретних пропозицій;
- якість оформлення;
- вміння захищати результати проведеного дослідження.

9. Методи навчання

У навчальному процесі широко використовуються **загальнонаукові методи**: індукція, дедукція, аналогія, аналіз, синтез, абстрагування тощо. Окрім того застосовуються **методи активізації та оптимізації** навчального процесу: дискусія, диспут, бесіда, самоаналіз та самоконтроль.

На лекційних і семінарських заняттях з логіки використовуються загальнонаукові методи: індукція, дедукція, аналіз, синтез, аналогії, абстрагування, порівняння тощо. Також важливими інструментами на шляху вивчення процесу становлення і розвитку логічного знання стануть порівняльно-історичний, типологічний, структурно-функціональний методи. Такі ж методи рекомендуються для застосування студентами при виконанні індивідуальних завдань і самостійної роботи, при роботі з підручником, хрестоматією, додатковою та методичною літературою, веб-сайтами.

Особлива увага приділяється діалектичному методу, який дає змогу розглядати проблеми логіки в динаміці їх становлення та розвитку, у взаємозв'язку між собою та з процесами та явищами сьогодення. Охоплюючи історію логіки в усіх її зв'язках, цей метод допомагає виробити найзагальніші поняття і категорії логіки, відіграючи синтезуючу роль у всій сукупності логічних досліджень.

У лекційному курсі студенти засвоюють найголовніший навчальний матеріал теорії та історії логіки під керівництвом лектора, який акцентує увагу студентів на конкретних найважчих елементах знань, доводячи їх до розуміння. Важливе місце у лекційних заняттях займають відповіді на запитання студентів.

У практичному курсі актуалізуються і перевіряються знання, які студенти засвоюють самостійно, а також поглиблюється навчальний матеріал, що вивчається на лекціях.

Самостійно робота студентів включає опрацювання тексту лекцій, опрацювання основної та додаткової літератури для підготовки до семінарських занять.

Індивідуальна робота включає індивідуальні консультації студентів, підготовку рефератів, кросвордів, виконання індивідуальних письмових завдань та тестів.

10. Методи контролю

Комплексна діагностика знань, умінь та навичок студентів з дисципліни «здійснюється на основі результатів проведення поточного, тематичного, кредитного і підсумкового оцінювання знань».

Поточне оцінювання здійснюється у процесі проведення занять. Його основним завданням є встановлення й оцінювання рівнів компетентностей, розуміння і первинного засвоєння окремих елементів кредиту, встановлення

зв'язків між ними та засвоєним змістом попередніх занять, закріплення знань, умінь і навичок.

Формами поточного оцінювання є індивідуальне і фронтальне опитування студентів, робота на практичних заняттях, виконання студентами різних видів письмових (самостійних робіт) робіт.

Оцінюванню навчальних досягнень підлягають основні результати вивчення студентами змісту тематики кредиту, з урахуванням результатів контрольної роботи, поточної успішності, виконання нормативів, додаткової самостійної роботи (підготовка та презентація рефератів, кросвордів, інформаційних бюлетенів, виконання завдань з розвитку та ін.) та навчальної активності студентів.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота										Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					
T1-2	T3-4	T5-6	T7-8	T9-10	T 11-12	T13-14	T15-16	T17-18	T 19	МКР
25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	50
										300

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ECTS	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49		
		2 (незадовільно)	Не зараховано

Критерії оцінювання знань та вмінь студентів

При усних відповідях: повнота розкриття питання та розуміння матеріалу; логіка викладення матеріалу та культура мовлення; використання різних способів аргументації для підкріплення своєї відповіді; використання основної та додаткової літератури, творче її опрацювання; уміння робити порівняння, співставлення та висновки, вміння давати вичерпні відповіді на поставлені запитання.

При виконанні письмових завдань: повнота та систематизованість матеріалу, акуратність в оформленні письмової роботи, використання інформаційних технологій та комп'ютерної техніки.

Для визначення ступеню оволодіння навчальним матеріалом із подальшим його оцінюванням застосовуються наступні рівні досягнень студентів:

«Високий рівень». Студент вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.

«Достатній рівень». Студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань та вмінь для формування висновків, допускає несуттєві неточності.

«Задовільний рівень». Студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною матеріалу, уміє використовувати знання в стандартних ситуаціях.

«Низький рівень». Студент володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно.

«Незадовільний рівень». Студент не володіє навчальним матеріалом.

Підсумковий бал є результатом оцінювання досягнень студента в усіх аспектах його навчальної діяльності з дисципліни «Логіка»: усна відповідь, написання рефератів та доповідей, виконання тестових та індивідуальних творчо-пошукових завдань, конспектування лекційного матеріалу та матеріалу до семінарських занять, відвідування та активна участь під час аудиторних занять; якість виконання модульних та ректорських контрольних робіт, характер відповіді під час заліку.

12. Методичне забезпечення

1. Державний стандарт освіти.
2. Навчальний план для спеціальності „6.020302. Історія*” ОКР «бакалавр».
3. Підручники та навчальні посібники.
4. Навчально-методичний комплекс дисципліни «Логіка», що включає:
 - а) конспект лекцій курсу;
 - б) методичні матеріали до семінарських занять;
 - в) варіанти теоретичних питань для самостійного опрацювання;
 - г) тематику ІНДЗ;
 - д) варіанти модульних контрольних робіт;
 - е) перелік питань до заліку.

13. Рекомендована література

Базова

Підручники

1. Арутюнов В., Кирик Д., Мішин В. Логіка: Навч. посіб. – К.: КНЄУ, 2008. – 144с.
2. Бандурка О.М., Тягло О.В. Курс логіки: Підручник. – К.: Літера ЛТД. 2010.
3. Брюшинкин В.Я. Практический курс логики для гуманитариев. — М., 2006.
4. Гетманова А.Д. Логика. — М., 2011.
5. Дуцяк І.З. Логіка: Підручник. – К.: Знання, 2010. – 406с.

6. Жеребкін В.Є. Логіка: Підручник К.: Знання, 2008. -255с.
7. Івін О.А. Логіка. - К., 2006.
8. Ішмуратов А.Т. Вступ до філософської логіки. — К., 2007.
9. Конверський А.Є. Логіка. - К., 2005.
10. Конверський А.Є. Логіка (традиційна та сучасна): Навч. посіб. - К.: Центр учбової літератури, 2008. — 536с.
11. Лозовой В.О., Пазиніч С.М., Пономарьов О.С. Філософія. Логіка. Етика. Естетика: Підручник. — К.: Право, 2009. — 578с.
12. Мозгова Н.Г. Логіка. Посібник для дистанційного навчання. — К.: Міленіум, 2013. — 224 с.
13. Павлов В.І. Логіка у запитаннях, відповідях і аргументаціях: Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 408с.
14. Сластенко Є.Ф., Ягодзинський С.М. Логіка: Навч. Посіб. /За ред. Л.Г. Дротянко. — К.: Книжкове вид-во НАУ, 2005. — 192 с.
15. Тофтул М.Г. Логіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. — К.: Видавничий центр „Академія”, 2008. — 368 с.
16. Хоменко І.В. Еристика. - К., 2011.
17. Хоменко І.В. Логіка - юристам. - К., 2010.
18. Хоменко І.В. Логіка для юристів. — К., 2012.
19. Хоменко І.В. Логіка: - Підручник для вищих навчальних закладів. — К.: Абрис, 2012. — 256 с.
20. Хоменко І.В., Алексюк І.А. Основи логіки. - К., 2006.

Збірники вправ

1. Берков В.Ф. Логика: задачи и упражнения. Практикум. - Минск, 2008.
2. Ивин А.А. Практическая логика. — М., 2007.
3. Ивлев Ю.В. Упражнения по логике. — М., 2012.
4. Мельников В.Н. Логические задачи. — К.- Одесса, 2000.
5. Сборник упражнений по логике. — Минск, 2010.
6. Упражнения по логике. - М., 2003.
7. Хоменко І.В. Логіка в задачах. — К., 2008.
8. Хоменко І.В. Логіка. Практикум. — К., 2012.

Довідникова література

1. Горский Д.П., Ивин А.А. и др. Краткий словарь по логике. — М., 1991.
2. Кондаков Н.И. Логический словарь-справочник. — М., 1975.
3. Справочная книга по математической логике /Под ред. Д.Барвайса: в 4-х ч. М., 1982.
4. Философская энциклопедия: В 5-ти т. - М, 1960 - 1970.
5. Философский энциклопедический словарь. — М., 1993.

Хрестоматії

1. Логика и риторика. Избранные тексты. — Минск, 1994.
2. Логика. Логические основы общения: Хрестоматия. — М., 1994.

Допоміжна

1. Айзенк Г. Узнай свой собственный коэффициент интеллекта. — Новгород, 1994.
2. Байиф Н.Ж. Логические задачи. — М., 1983.

3. Бирюков Б.В. Жар холодных чисел и пафос бесстрастной логики: формализация мышления от античности до эпохи кибернетики. — М., 1985.
4. Бохенский Ю. Сто суеверий. — М., 1993.
5. Бизам Д., Герцег Я. Многоцветная логика. — М., 1973.
6. Гжегорчик А.А. Популярная логика. — М., 1979.
7. Жоль А.Г. Логика в лицах и символах. — М., 1993.
8. Ивин А.А. Искусство правильно мыслить. - М., 1990.
9. Ивин А.А. По законам логики. — М., 1983.
10. Ивин А.А. Строгий мир логики. — М., 1988.
11. Кольман З., Зих О. Занимательная логика. — М., 1968.
12. Кэрролл Л. История с узелками. — М., 1985,
13. Кэрролл Л. Логическая игра. — М., 1991.
14. Логика: наука и искусство. — М., 1992.
15. Никифоров А.Л. Общедоступная и увлекательная книга по логике, содержащая объемное и систематическое изложение этой науки профессором философии. — М., 1995.
16. Петров Ю.А. Азбука логического мышления. - М., 1990.
17. Смаллиан Р.Н. Как же называется эта книга? — М., 1981.
18. Хаваш К. Так — логично! — М., 1985.

14. Інформаційні ресурси

1. Сайт філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка - <http://www.phildep.univ.kiev.ua>.
2. Сайт Інституту філософії РАН - <http://www.philosophy.ru> (або дзеркало <http://www.phildep.univ.kiev.ua>).
3. Сайт "Незалежного культурологічного часопису "Ї" - <http://www.ji.lviv.ua>.
4. Сайт Інституту історії НАН України - <http://www.history.org.ua>.
5. Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди - <http://www.filosof.com.ua/index.htm>
6. Інститут філософії РАН - <http://www.iph.ras.ru/>
7. Електронні книги по філософії - <http://www.lib.ru/FILOSOF/>